

STOTTEREN IN DE KLAS

Wat is stotteren?

Stotteren is een stoornis in de timing van spraakbewegingen. Tweehonderd spieren moeten 'op het juiste moment de juiste beweging maken'.

Stotterende sprekers blijken een 'wankel' timing-systeem te hebben: de zeer complexe en snelle spraakbewegingen starten geregeld te vroeg of te laat.

Spreken is de meest ingewikkelde handeling die een mens uitvoert. Het is dus niet verwonderlijk dat sommige kinderen daarvoor een mindere aanleg voor hebben, zoals sommige anderen stuntelig bewegen.

Als het spraaksysteem via een inwendig feedbacksysteem bemerkt dat een beweging van tong, lippen, stembanden of ademhaling te vroeg of te laat is ingezet, probeert het **tijdens de spraak bij te sturen**. Herherherhalingen of vvvvvvverlllllengingen zijn het gevolg.

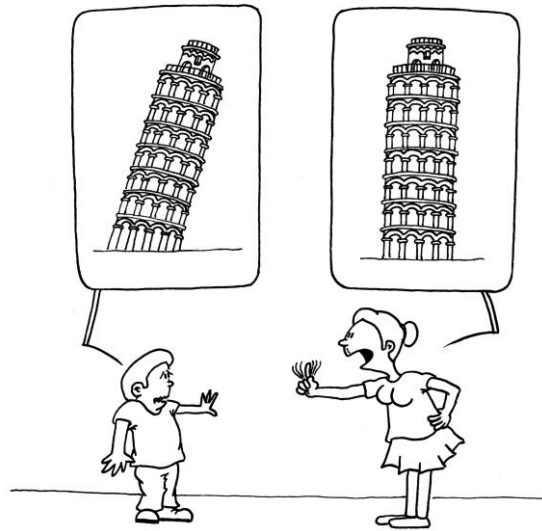
De herhalingen en verlengingen zijn de *hoorbare herstellpogingen* als reactie op fouten in de timing van de spreekbewegingen. Ze zijn dus niet fout, ze zijn een gevolg van een normale herstelreactie.

Het is dus onverstandig om als luisteraar met subtiele of openlijke reacties de stotterende spreker het gevoel te geven dat hij moet ophouden met stotteren. Dit betekent namelijk dat het spraaksysteem de mis-timing niet spontaan mag corrigeren.

Het is alsof een tennisspeler tijdens een opslag voelt dat hij de bal niet goed heeft opgegooid, daarom de bal wil laten kaatsen (om het daarna in alle rust nog eens te proberen), en dan ineens vanuit het publiek hoort: "Afblijven!" De vraag is wat een amateur-tennisspeler met een beperkte aanleg voor timing in deze situatie zou doen? Waarschijnlijk zal hij zich onzeker voelen en eventueel falen, zeker bij de tweede opslag.

Zou zo'n speler het nog leuk vinden om te tennissen als er publiek bij is?

Zo gaat het met stotterende kinderen ook als ze subtiele of openlijke signalen ontvangen dat stotteren 'fout' is. Als een luisteraar zegt: "Zeg het nog eens langzaam" dan zegt hij eigenlijk: "En praat nu eens op zo'n manier zodat je niet stottert."

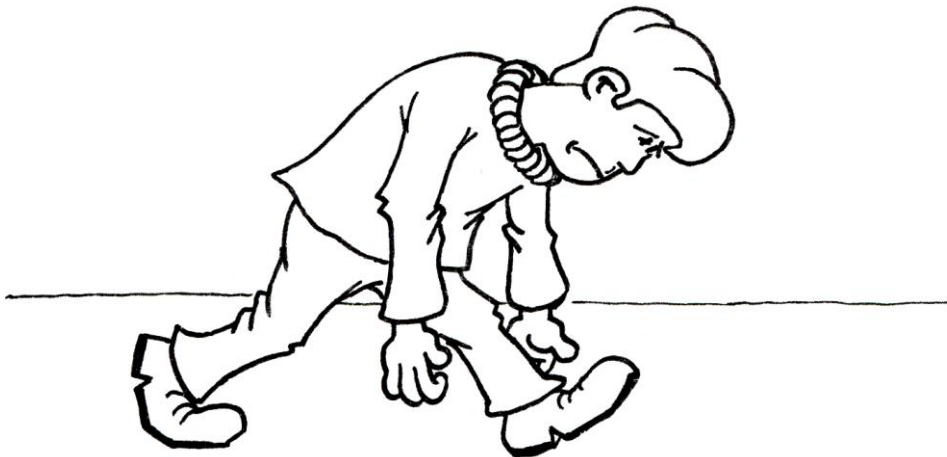
Het gevolg daarvan zal zijn dat de stotterende spreker het spraaksysteem op een *krampachtige* manier gaat gebruiken (want zelfcorrecties zijn blijkbaar niet acceptabel), doordat hij zich gespannen voelt. Met als gevolg dat de timing nog moeilijker wordt, waardoor er nog meer herstelpogingen nodig zullen zijn, dus nog meer stotteren. En zo geraakt de persoon die stottert in een vicieuze cirkel, waar hij zelf niet meer uitgeraakt. Hij ontwikkelt hierbij een machteloos en hulpeloos gevoel, een gevoel van verlies van controle over zijn spreken, met spreekangst als gevolg.

Door allerlei trucjes te gebruiken slagen sommige kinderen er in om jarenlang door te gaan voor een 'normale' spreker. De tol die ze betalen, is dat de angst steeds groter wordt: onder geen beding willen ze ontmaskerd worden! Ze gaan 'foute' zinnen formuleren (d.i. de woordvolgorde in de zin veranderen om het verwachte 'stotterwoord' uit te stellen), veinzen dat ze onwetend zijn of ongeïnteresseerd (bijvoorbeeld niet deelnemen aan bepaalde activiteiten, vinger niet opsteken in de klas, enz.).

Omdat stotterende kinderen echter vaak kinderen zijn die *hoge eisen* aan zichzelf stellen - "Ik *mag niet* stotteren, ik moet *goed* spreken, ik wil *normaal* zijn" – haten ze hun stotteren en op den duur ook zichzelf.

Ze kunnen zich vreselijk onbegrepen, eenzaam en machteloos voelen.

In zo'n situatie kan jij, als leerkracht, veel betekenen.

Niet alle kinderen reageren op dezelfde manier op hun timingsproblemen.

De stotterende leerling *met het grote geheim* reageert heel anders en heeft heel andere problemen dan het kind dat *openlijk durft stotteren* en er geen last van lijkt te hebben. Weer andere kinderen *lijken er geen last van te hebben*, maar hebben een masker op: diep van binnen zijn ze eenzaam met hun pijn en hun verdriet. Er zijn ook kinderen die slechts een beetje stotteren en er ook maar een beetje last van hebben. En tenslotte zijn er kinderen met veel *vechtgedrag*: ze maken vreemd aandoende grimassen, bewegen met handen en voeten, proberen de spraakklanken er uit te persen of blokkeren en stoppen met praten.

Het is een beetje als slippen met een auto: sommige paniker en doen niks, anderen trappen krampachtig op de rem terwijl ze weten dat ze dat niet moeten doen, en weer anderen proberen bij te sturen.

Dit betekent dat stotterende leerlingen voor jou de nodige vragen kunnen oproepen: wat moet je doen? Hoe krijg je hoogte van de manier waarop deze leerling omgaat met zijn stotteren? Moet je er met hem of haar over praten? Is een klasgesprek zinvol? Sommige kinderen vinden dat uiterst pijnlijk, maar de meesten vinden het een hele opluchting.

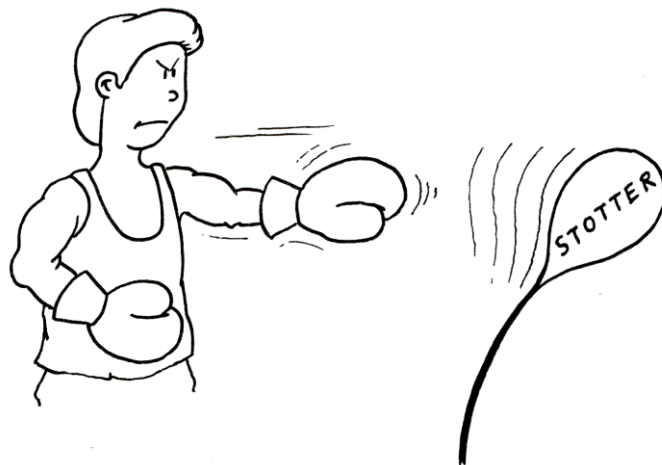
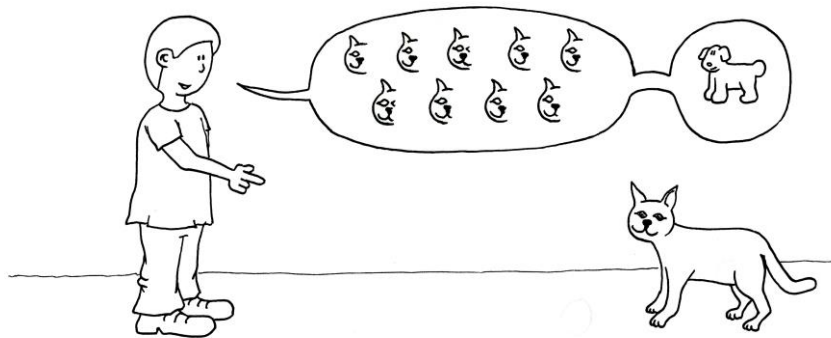
**Er zijn eigenlijk geen algemeen geldende adviezen.
Het belangrijkste advies is: treed zo vlug mogelijk in overleg met de deskundigen bij uitstek: de leerling zelf, de ouders en het behandelende team.**

Bij deze laatste kan je ook terecht indien je merkt dat je het toch wel moeilijk hebt om rustig te blijven bij het stotteren.

Hoe zou het kind het beste reageren?

Stotteren is een neuromotorische timingstoornis. Dit betekent dat er in het spraaksysteem van het kind iets fout gaat, waardoor het herherherhalingen en vvvvvverllengingen gaat maken.

Het stotteren wordt complexer doordat het kind deze herhalingen en verlengingen niet meer wil maken. Het wil 'gewoon' spreken. Daarom gaat het reageren door te vechten (= meer spierkracht gebruiken, b.v. harder duwen om de klanken er uit te persen) of te vluchten (= het stotteren proberen te omzeilen door allerlei trucjes, zoals andere woorden gebruiken of de volgorde van de woorden in de zin veranderen).

Eigenlijk zou het kind het best de herhalingen en verlengingen laten komen, maar dat kan enkel als het kind zijn stotteren kan 'verdragen'. En dit is nagenoeg onmogelijk zonder therapeutische hulp.

Professionele stottertherapie

Op de eerste plaats is 'maatwerk' van groot belang. Stotteren is eigenlijk een verzamelnaam voor verschillende vormen van 'haperend' of onvloeiend spreken. In het bovenstaande zijn de verschillen reeds aangegeven.

Op de tweede plaats is het van groot belang dat er een respectvolle, warme therapeutische relatie is.

Op de derde plaats moet veel aandacht besteed worden aan het verkennen van het stotterprobleem. Niet alleen de therapeut moet weten hoe het stotterprobleem uitgegroeid is. Ook het kind zelf kan pas verantwoordelijkheid opnemen voor verandering als het weet wat stotteren is, hoe zijn stotteren in elkaar zit, en hoe de therapie vorm krijgt. Het kind moet snappen waarom het wat moet doen.

De kern van de stottertherapie is zo te leren stotteren dat het beperkt blijft tot de 'mis-timing' zelf: het herhalen en verlengen in de oorspronkelijke vorm.

Vervolgens leert de stotterende spreker het spraaksysteem zo te besturen dat de kans op mis-timings minder wordt. Het belangrijkste daarbij is: rustiger spreken. Maar zelfs dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Als we de vergelijking van stotteren met het slippen van een auto doortrekken, kunnen we de stottertherapie vergelijken met het volgen van een slipcursus.

De meeste kinderen snappen heel goed dat je een slipcursus moet volgen als je veel kans loopt om te slippen.

Stotterende kinderen en volwassenen moeten leren 'slippen' omdat de kans op een 'slip of the tongue' bij hen groter is.

Het kind leert het best slippen in zijn eigen auto, om de gedragingen van zijn auto goed te leren kennen. Het doet dit samen met een instructeur bij wie het zich goed voelt. Het kind verkent het slipgedrag van zijn auto en overwint zijn angsten voor het slippen, zodat het meer ontspannen en gecontroleerd leert slippen.

Dit gecontroleerd slippen wordt veel geoefend, want het is niet genoeg om te weten hoe je dat moet doen. Het gaat om de ervaring en de routine in het verwerven van controle.

Tenslotte leert het kind ook nog eens hoe het met zijn auto zo kan rijden, dat het slippen kan voorkomen worden. Of in de praktijk slippen ook daadwerkelijk altijd kan voorkomen worden, hangt af van de gesteldheid van de auto, de rijsnelheid, de omstandigheden en de fysieke en emotionele gesteldheid van het kind.

Is 'genezing' mogelijk?

Voor stotterende mensen met een lichte timingstoornis is herstel - soms volledig herstel - mogelijk. Zij zullen na behandeling 'gewoon' kunnen praten zonder voortdurend hun spreken te moeten controleren.

Maar voor mensen met een ernstige timingstoornis zal het blijvend sturen en controleren van hun spreekbewegingen noodzakelijk zijn om vloeiend te kunnen spreken. Spontaan vloeiend spreken is voor hen niet weggelegd.

Leve de verschillen

Wij leven in een aanpassingscultuur: we willen 'normaal' zijn. We willen ons maatschappelijk 'aangepast' gedragen. Deze behoefte om 'erbij horen' is zeer sterk aanwezig bij lagere schoolkinderen en pubers. Door het stotteren ervaren kinderen telkens opnieuw dat ze 'anders' zijn en dit brengt vanuit de behoefte om bij de groep te horen extra spanning te weeg.

Onze basishouding is: 'leve deze verschillen'.

Er zijn mensen die zeggen: 'Iedere mens heeft recht op vijf gebreken.' Er zijn leerkrachten die problemen helpen te relativeren door een klas-gesprek of een project te organiseren over het feit dat elk kind 'wel iets heeft'. Zo zou men ook een klasgesprek rond stotteren kunnen organiseren in overleg met de stotterende leerling. Dit kan lucht geven aan een probleem dat duidelijk aanwezig is, waar de luisteraar zich wel eens ongemakkelijk bij kan voelen, waar wel eens om gelachen wordt, maar waar nog vaak een taboe rond hangt.

Het appreciëren en aanvaarden van deze verschillen, van het 'anders zijn' kan nog een stap verder gaan...

Ieder mens heeft een kern met een aantal onbetwistbare kernkwaliteiten. Je kunt een probleem ook relativeren door het volgende gedachtenspoor: een kind kan moeite hebben met bepaalde vaardigheden (rekenen, gymnastiek, spreekvaardigheid, enz.), maar dat zegt helemaal niets over het wezen van een kind. Door kinderen te helpen hun zelfbewustzijn te ontwikkelen en hun kernkwaliteiten te ontdekken, deze te koesteren en de onderlinge verschillen te erkennen, krijgen vaardigheidsproblemen de plaats die ze verdienen, namelijk een relatieve!

De mythe van het boze voortgezet onderwijs

Leerkrachten en ouders van kinderen in het zesde leerjaar zien vaak donkere wolken hangen boven de overgang naar het voortgezet onderwijs. Weg uit het beschermende milieu van de basisschool, meerdere nieuwe leerkrachten, grotere groepen leerlingen, anonimiteit...

Angst voor pijnlijke ervaringen is dan vaak de drijfveer voor ouders om - soms op aandringen van de leerkracht - op zoek te gaan naar professionele hulp. De motivatie voor therapie komt dan niet vanuit het kind, maar vanuit de omgeving. Dit is een slechte start voor behandeling. Liefst wil men het stotteren weg hebben voordat de stap naar het secundair onderwijs gezet wordt. Men ondersteunt alle pogingen van het kind om zijn stotteren zo goed mogelijk te verbergen.

Liever leren wij de kinderen om 'handig te slippen', *het stotteren openlijk te hanteren door het niet te camoufleren met allerlei trucjes en door te praten over het stotteren met anderen, dus ook met hun leerkrachten.*

Vooraf stellen we ouders graag gerust vanuit onze ervaring dat stotterende kinderen niet meer gepest worden dan andere kinderen. En dat oudere kinderen reeds meer begrip kunnen opbrengen voor elkaars kwaliteiten en zwakheden.

Tot slot

Algemene adviezen schieten in de praktijk vaak tekort. Toch een aantal gulden regels:

- als een stotterend kind uit je klas stottertherapie volgt, mag je best om praktische informatie vragen bij de stottertherapeut van de behandelende dienst. Je hebt er recht op; tenslotte werk je vele uren met het kind.
- een openhartig gesprek met het stotterend kind zal zowel voor jezelf als voor het kind vele vragen oplossen. Indien je dit niet aandurft, neem dan eerst even contact op met de stottertherapeut voor advies en begeleiding.

**Het belangrijkste voor stotterende kinderen is:
vrijuit durven spreken en stotteren en zich daarbij goed voelen.
Pas daarna komt het aanleren van een vloeiend spreken.**

Verdere informatie

- Belgische stottervereniging: <http://belgische-stottervereniging.be/>
- Nederlandse stottervereniging: <http://www.stotteren.nl/index.php>
- Animatiefilm over stotteren: <https://www.youtube.com/watch?v=0hIB6nobllk>

We hopen met onze infobrochure een aantal vragen die je wellicht had, beantwoord te hebben. Uiteraard is deze informatie beperkt. We proberen zo vlug mogelijk een overlegmoment te plannen.

Voor meer informatie kan je steeds bij ons terecht:

Ann Braem
Elien Haegeman
Hilde Buydens
Ine Goeminne
Martine Verheye

het stotterteam van het Centrum voor Ambulante Revalidatie